

marie claire
EXKLUZÍV

Női összetartás Mozambikban

Egymindent visz

A mozambiki nők minden héten másnak gyűjtenek, és türelmesen kivárják, amíg rájuk kerül a sor. A havi bevételük akár felét is felajánlják egymásnak, mert tudják, hogy egyszer visszakapják, és mert a másinak szüksége van rá. A több évtizedes gyakorlat nemcsak működőképes, de példaértékű is.

szöveg: Hegedűs Éva fotó: Pályi Zsófia

Dobpergés rázza fel a szombat délutáni piacot a mozambiki Chimoio városában. A hatodik gyermekét váró Josina egy zöldségládán ül, és faággal üt egy sárga, műanyag kannát, balján Berta barátnője egy tálat tart a kezében, amelyben sorra gyűlnek a bankjegyek. Mellettük Sofia egy nagyalakú vonalas füzetbe jegyzetel szorgalmasan. A körülöttük álló nők egy lábon ugrálva, csípőjüket jobbra-balra tolva, a másik lábukkal a földet döngölve táncolnak, közben egyenként pénzt tesznek a fémtálba, hangosan kurjongatnak, tapsolnak és énekelnek. A táncból senki nem maradhat ki, percek kérdése, és minket is bevonnak. Nem tiltakozunk, van valami magával ragadó abban, ahogyan az arcukon őszinte mosollyal, a hátukon kendőbe csavart gyerekekkel fáradhatatlanul tapossák a földet. A fémtál után egy zöldségládát húznak elő, és teszta, rizs, olaj, tojás, mosópor, szappan kerül bele. Mikor megtelik, műanyag lavort hoznak, beleállítanak egy termoszt és egy kuktát, köré két doboz curryt és egy iskolai füzetcsomagot. Az egyik nő színes kendőt hoz, Josina maga köré tekeri, a többiek pedig elkapják, és „megfürdetik” a porban. Sofia közben számlákat gyűjt, és precízen könyveli mindennek az értékét.

EGYMÁSNAK GYŰJTENEK

„Ezt úgy hívják, xitique – meséli a melletttem álló Eva –, minden héten összegyűjtünk egy adott összeget, és szombaton tánc és ünneplés keretében odaadjuk a csoportból valakinek.” Minden héten sor kerül valakire, a csoportban összesen 26-an vannak. Mikor a lista véget ér, új kört kezdenek, ekkor léphetnek be új tagok is. A piacon három csoport is működik, egy kedden, egy csütörtökön és egy szombaton. „Néhány nő két csoportban is részt vesz, ha tud hetente annyit megtakarítani” – magyarázza Eva.

A xitique évtizedek óta létező informális megtakarítási forma, elsősorban az ország déli és középső részén. Egy felmérés szerint a mozambikiak 56 százaléka xitiquezik, munkahelyen, barátokkal, családtagokkal, kisebb vagy nagyobb összeggel, heti, havi átadással, attól függően, miben állapodnak meg. „Az emberek többsége nem tudja egy összegben kifizetni azt, amire szüksége van. A többiek összeadják neki a szükséges

pénzt, amit aztán folyamatosan törleszt, mindig épp annak, akinek azon a héten vagy hónapban gyűjtenek” – magyarázza Katarina Chidiamassamba szociológus.

A FÉRFIAK EGYETLEN DOLGA AZ ALVÁS

Bár a mozambiki parlament közel 40 százalékos női arányával ötszörösen felülmúlja például a magyart, a nők valódi befolyása a gazdasági, politikai vagy a családi életben és döntéshozatalban még mindig korlátozott. A lánygyerekek nagyobb eséllyel szorulnak ki az oktatásból is: az ENSZ Fejlesztési Programjának legutóbbi statisztikái szerint a mozambiki nőknek csak 33 százaléka tud írni-olvasni, a férfiak 57 százalékkal szemben. A nők kétharmada az informális szektorban dolgozik: az utcán, a buszmegállóknál, az országút mellett árul gyümölcsöt, zöldséget, kekszet vagy Európából adományként kapott használt ruhát.

A mindennapokban ugyanakkor jóval nagyobb teher nehezedik rájuk, mint a férfiakra. „Itt nálunk a nőnek kell megterveznie mindent, dolgozni, vigyázni a gyerekekre, főzni, megvenni a hűtőt, a kanapét, a tévét, aztán megművelni a földet, a férfi csak otthon ül, az egyetlen munkája az alvás” – sorolja Fátima, a szombati csoport vezetője. Mikor erről beszél, mindketten nevetésben törünk ki, de látom az arcán, hogy számukra ez a mindennapi valóság.

ÁRAM ÉS BABAKOCSI

„A pénzt arra fordítjuk, amire szükség van, mindenki maga döntheti el” – magyarázza Eva. Neki már gyűjtöttek, ő a rég vágyott kanapét vette meg az egyébként üres naplijába.

Ezen a szombaton az állapotos Josina a soros. Nemrég múlt 35, most várja a hatodik gyermekét. Azt nem tudja pontosan,

mikor jön a baba, de azt igen, hogy a kapott pénzből babakocsit szeretne majd venni. „És majd egy szófát, de előbb még be kell vezetni a házba az áramot” – teszi hozzá.

A nőknek minden héten legalább 3500 forintnak megfelelő összeget kell félretenniük a másik számára, ez az alapösszeg. Ennél többet is felajánlhatnak, ha tudnak, de azt is figyelembe veszik, hogy ők mennyit kaptak korábban attól, akinek gyűjtenek. „Általában a felét készpénzben adjuk össze, a másik feléből pedig veszünk téstát, tojást, fazekat, poharakat, ami kell” – meséli Sofia, a csoport írnoke. Az ő feladata, hogy jegyzetelje a felajánlásokat. Rá négy hét múlva kerül sor, és már nagyon várja. Csillogó szemekkel újságolja, hogy egy motort szeretne. Sofia délelőttönként egyébként általános iskolában tanít, a délután azonban a piacé, mondja, mert a tanítói fizetésből nem lehet megélni. A csoporthoz tartozó nők nagy része paradicsomot árul a piacon, nagy tételben. Hétfőtől vasárnapig, alkonyattól pirkadatig dolgoznak. Kivéve a vasárnap délelőttöt, az a templomé, és a szombat délutánt, ami a gyűjtésé.

FÉLELMETES BANKOK

Nem hagy nyugodni a kérdés, miért tesznek félre hétről hétre egymásnak, ha ugyanazt a pénzt mindenki megspórolhatná otthon saját magának, a kispárna alatt. Vagy a bankban. „Az sem marad el” – mondja

MÁSHOL IS MŰKÖDIK

Informális megtakarítási csoportok Afrika, Ázsia és Latin-Amerika szinte összes fejlődő országában léteznek, ahol a lakosság nagy része nem fér hozzá a banki szolgáltatásokhoz. A xitique nagytestvére az úgynevezett ASCA (Associated Savings and Credit Association), ahol a csoport tagjai a megtakarításaikat minden hónapban egy közös kasszába fizetik be, és ugyanebből a kasszából bármikor hitelt is vehetnek fel. „A hitelre legtöbbször 10 százalékos kamatot kell fizetni, de a befolyt kamatot a csoport tagjai között osztják szét” – magyarázza Domingos Neto, a Kwaedza Simukai nevű helyi szervezet vezetője, amely sok más civil szervezettel együtt évek óta támogatja a megtakarítási és hitelfelvételi csoportokat. Ők azon dolgoznak, hogy a tagokat megtanítsák arra, hogyan kell spórolni, a pénzt kezelni, a bevételeket-kiadásokat vezetni.

MINDENT
PONTOSAN FEL-
JEGYZÜNK, NEM
CSAPJUK BE EGY-
MÁST, BARÁTNŐK IS
VAGYUNK

halk hangján a 40 év körüli Emma. Nem néz rám, de az arckifejezéséből érzem, a nők többsége itt úgy spórol, ahogy csak tud. A bankot kivéve, ott csak egészen kevesen takarítanak meg. „Mi itt félünk a banktól. Ha nem tudjuk fizetni a kamatokat... De nehéz is hitelt kapni” – folytatja Emma. A hiteligenléshez igazolásra van szükség a rendszeres jövedelemtől, saját ingatlanról, közüzemi számlákról. A nők többségének azonban nincs saját háza, sem fedezete, sem áram, sem víz otthon, és a piaci bevétel is az évszaktól és az időjárástól függ. „A bankot az emberek többsége nem ismeri, a xitiquét viszont már a szülők, a nagyszülők is használták, ezért jobban bíznak benne” – magyarázza Owen Tesoura, az egyik chimoiói, mikrohiteleket is kínáló bank munkatársa.

A nők nemcsak a xitiquében, hanem egymásban is bíznak. „Nagyon erős bizalom nélkül a xitique tulajdonképpen nem is működne” – mondja a szociológus. Éppen ezért a xitique még mindig elsősorban a nők megtakarítási formája, egy felmérés szerint ugyanis a férfiak kevésbé bíznak meg egymásban, és nincs türelmük az átadási ceremóniához sem. Emmától megtudom, olyan nem fordulhat elő, hogy kevesebbet kapjanak valakitől, mint amennyit korábban ők adtak. „Mindent pontosan feljegyzünk, nem csapjuk be egymást, barátnők is vagyunk” – feleli határozottan.

NEM JÁTSZANAK A PÉNZZEL

„A mi csoportunk jó és erős, nálunk nagy pénzek forognak, mi nem játszadozunk a pénzzel, mint sokan mások, nálunk a nők tudják kezelni a pénzt, amit kapnak” – magyarázza megkapó lelkesedéssel Fátima, a szombati csoport vezetője. Nem is árulják el aznap, mennyi pénz gyűlt össze, nehogy az úton hazafelé valaki ellopja. Fátima a csoport egyik alapítója, nemrég múlt 62 éves, ami itt kivételes kornak számít, Mozambikban a nők születéskor várható élettartama ugyanis alig 48 év. Félve kérdezek rá, mennyit keresnek egy hónapban. „Attól függ. Amikor magasan van a paradicsomár, kicsit többet, máskor kevesebbet, néha 8 ezer meticaist, néha csak 5–6 ezret (52 ezer, illetve 32–39 ezer forintot)” – feleli.

A BEVÉTEL FELÉT IS ODAADJÁK

„A férj nem szólhat bele, mire fordítjuk a pénzt – mondja Josina legjobb barátnője, Berta –, de azért szoktunk nekik is venni valamit.” Előfordul, hogy a férj „besegít” a feleségének, amikor az a többi nőnek gyűjt, azért, hogy amikor a felesége kerül sorra, együtt használhassák fel a kapott pénzt, meséli később egy férfi ismerősöm.

A nők a havi bevételük közel felét teszik félre a xitiquére. „Hat hétig gyűjtünk a másíknak, mert tudjuk, hogy a hetedikén ugyanazt visszakapjuk. Mert így tudunk segíteni egymásnak” – mondja Emma. **mc**